

Udalska, Eleonora

"Teatry prowincjonalne w Królestwie Polskim (1863-1914)", Barbara Konarska-Pabiniak, Płock 2006 :
[recenzja]

Notatki Płockie 51/1-206, 54-55

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BARBARA KONARSKA-PABINIAK, *TEATRY PROWINCJONALNE W KRÓLESTWIE POLSKIM (1863-1914).*

Książnica Płocka, Płock 2006, ss. 267.

Dr Barbara Konarska-Pabiniak od wielu lat zajmuje się teatrami prowincjonalnymi w XIX i XX wieku, czego świadectwem są Jej cenne publikacje dotyczące historii teatru w Płocku. Obecnie dr Konarska-Pabiniak podjęła się syntetycznego opracowania dziejów teatru prowincjonalnego w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym. Z tego ambitnego zadania Autorka wywiązała się z godnym podziwu rezultatem. Oto otrzymujemy wszechstronny obraz teatrów prowincjonalnych, które wbrew wszelkim trudnościom usiłowały – w imię obowiązków patriotycznych – utrzymać sztukę sceniczną na odpowiednim poziomie artystycznym.

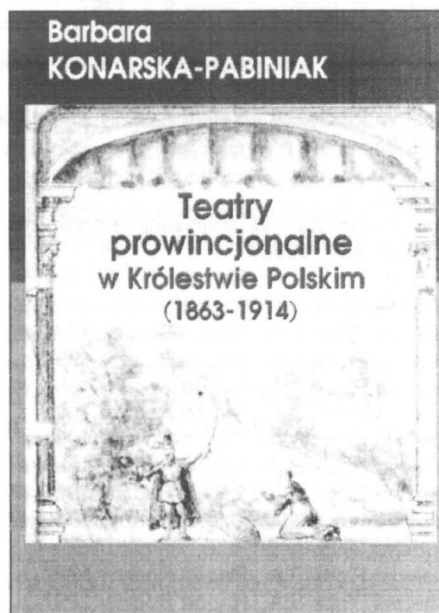
Praca dr Konarskiej-Pabiniak wskazuje też na charakterystyczną tendencję zmierzającą do ustabilizowania przygodnych wizyt zespołów wędrownych. Powołanie wszakże stałych teatrów wymagało wsparcia (przede wszystkim finansowego) ze strony mieszkańców gubernialnych i powiatowych miast Królestwa Polskiego. Teatry prowincjonalne były bowiem przedsięwzięciami prywatnymi, na które w dodatku spadały najrozmaitsze represje ze strony władz rosyjskich. A mimo to udało się co najmniej w kilku miejscowościach (Łódź, Lublin, Kalisz) powołać stałe teatry i zapewnić im w miarę stabilne warunki artystycznej pracy. Działo się to też w dużym stopniu dzięki zrozumieniu i poparciu miejscowej inteligencji, która tworzyła różne komitety i stowarzyszenia wspomagające teatry.

Właśnie dyrektorom i publiczności prowincjonalnej poświęcona jest książka Barbary Konarskiej-Pabiniak. Ilustruje ona dobrze interesujące, a nawet poruszające dzieje scen prowincjonalnych ściśle związanych z losem Polaków pod zaborem rosyjskim. Na uwagę zasługuje także układ tematyczny książki, który oddaje różnorodne odcienie teatralnej działalności na prowincji, jak: trasy wędrowek aktorów, miejsce występów, repertuar i reakcje publiczności, reklama teatralna.

Anna Kuligowska-Korzeniewska

***

Opracowanie dziejów teatrów prowincjonalnych w Królestwie Polskim pióra Barbary Konarskiej-Pabiniak zasługuje na szczególną uwagę. Jest to piękna monografia teatrów wędrownych, ich losów oraz

sukcesów i klęsk wpisanych w kontekst historyczny, społeczny i kulturowy. Autorka z imponującą znajomością literatury naukowej, prasy i archiwów prowadzi czytelnika po ziemiach Królestwa, zatrzymując się w jego prowincjonalnych metropoliach. Planowo konstruuje obraz teatrów walczących o publiczność i materialny byt. Nie ogranicza swej analizy do zespołów i trup polskich, uwzględnia występy gościnne z zagranicy, popisy gwiazd krajowych, współpracę wędrowców z amatorami, a także próby zdobycia miejsca w Warszawie, wówczas najwyższym ośrodku teatralnym. Wydobywa z rozproszonych informacji repertuar kolejnych zespołów, objaśnia jego charakter, ustala nazwiska występujących aktorów. Przywraca ich pamięci i historii teatru. Faktografię podaje z dużą świadomością metodologiczną. Prowadzi narrację ciekawie, prostym, klarownym językiem. Rozprawę czyta się z narastającym zainteresowaniem. Autorka ambitnie usiłuje pokazać teatr wędrowny w Królestwie Polskim na szerokim tle politycznym, ze szczególnym uwzględnieniem carskiej polityki wobec teatru zawodowego i wędrownego po powstaniu styczniowym i rewolucji 1905 r. Konsekwentnie analizuje zrodzone w tej atmosferze przedstawienia pod przymusem i przedstawienia okolicznościowe. Jednocześnie nie pomija nazwisk represjonowanych dyrektorów i aktorów. Godzi się zauważyć, że dla pełnego obra-

zu działalności teatrów wędrownych w Królestwie Polskim w latach 1863-1914 ważne są również trupy obce, a pośród nich wędrowne teatry żydowskie. Znalazły one w opracowaniu p. Konarskiej-Pabiniak właściwe miejsce. Na tak szeroko zakreślonym polu obserwacji teatry wędrowne z wyjątkową wyrazistością uzyskały właściwe miejsce w życiu kulturalnym prowincji polskiej w dobie Królestwa Polskiego. Autorka nie ogranicza jednak swej analizy do przypomnienia teatrów, zespołów i nazwisk antrepreneurów, jak to bywało często w przyczynkach poświęconych teatrom wędrownym. Zgłębia stan przygotowania wykonawców do zawodu, odnotowuje podręczniki gry aktorskiej i powstające szkoły dramatyczne. Nie pomija – rzeczy niezwykle cennej – informacji o warunkach bytowania zespołów, o stanie sal teatralnych, gażach

i poniewiekach, formach reklamy teatralnej oraz publiczności, jej gustach i zachowaniach. Są to partie książki odkrywcze, świadczące o dojrzałości „warsztatu” naukowego Autorki. Widzi ona teatr na scenie i na widowni. Swymi uwagami o prasie i prowincjonalnej krytyce wpisuje działalność teatrów wędrownych w życie społeczne i kulturalne.

Monografia tak ukształtowana staje się ważną pozycją w historii teatru polskiego. Wydatnie rozszerza wiedzę „o życiu” teatrów w Królestwie Polskim w latach 1863-1914. Czytelnik znajdzie w niej bogactwo wiedzy o teatrze w tej epoce. Książka napisana z pasją i dogłębną znajomością tematu zainteresuje zarówno badaczy, jak i szeroki krąg czytelnicy.

Eleonora Udalska

NASI AUTORZY

Sławomir Dąbrowski	– magister z Warszawy
Władysław Stanisław Ginter	– mgr profilaktyki społecznej i resocjalizacji, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, publicysta mariawicki
Grzegorz Gołębiowski	– dr nauk hum., nauczyciel historii w III LO w Płocku, wykładowca najnowszej historii Polski w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek Zarządu TNP
Alina Klocek	– mgr historii, dyrektor biblioteki w Domu Technika w Płocku, członek TNP
Barbara Konarska-Pabiniak	– dr nauk hum., redaktor naczelny „Głosu Gostynińskiego”, członek TNP
Anna Kuligowska-Korzeniewska	– prof. dr hab., Uniwersytet Łódzki, Akademia Teatralna im. A. Zelwrowicza w Warszawie
Andrzej Jerzy Papierowski	– dr nauk polit., członek TNP oraz kolegium redakcyjnego „Notatek Płockich”
Konstanty Podhorski	– (1850-1907), dziedzic dóbr Mikołajówka w powiecie kaniowskim, obecnie na Ukrainie
Jakub Jerzy Skoczylas	– mar prawa, absolwent Uniwersytetu Wrocławskiego
Andrzej Tomczak	– em. profesor dr hab. UMK Instytutu Historii i Archiwistyki w Toruniu
Michał Trubas	– dr nauk hum., płk dypl. WP w stanie spoczynku, w latach 1996-2000 szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Płocku, członek TNP
Eleonora Udalska	– prof. zw. dr hab., Uniwersytet Śląski

ELŻBIETA DOBRŃ, MAŁGORZATA DOLIŃSKA, WIESŁAWA MAZURSKA – autorki „Bibliografii Mazowsza Płockiego”, Książnica Płocka im. Wł. Broniewskiego ul. Kościuszki 6, 09-400 Płock tel. 024 (...) 268 00 21 e-mail: dib@bibl.plock.pl